

Å overleve tortur

OVERLEVERE Joar Halvorsen vant pris for sin doktorgrad om torturoverlevende fra Sør Afrika. Fanger i denne cellen på Robben Island har laget jesufiguren på veggene. Foto Eugenio Grosso/redux

- Det mangler spesialiserte behandlingstilbud for torturoverlevende, sier psykolog og postdoktor Joar Øveraas Halvorsen.

TEKST

Per Olav Solberg

PUBLISERT 2. september 2016

TORTUROVERLEVERE ER sannsynligvis noen av de mest traumatiserte menneskene som finnes. Som en del av sin doktorgradsavhandling har Halvorsen blant annet brukt tidligere politiske fanger fra Sør-Afrika som kilder for å finne ut hvordan torturoverlevendes psyke påvirkes av tortur og umenneskelig behandling. Ekstrem langvarig isolasjon uten sanseinntrykk, fravær av næring over lang tid og slag med bambusstokker under beina er bare noen få av torturmetodene som har vært brukt mot disse tidligere fangene.

- Torturoverlevende kan være krevende å behandle. Torturens hensikt er nettopp å bryte ned den politiske opposisjonen gjennom å gjøre de politiske fangene så skadet og dårlig fungerende at de ikke kan drive aktivt opposisjonsarbeid i ettertid, sier Halvorsen.

Til tross for at tortur har alvorlige psykiske helsekonsekvenser er det påfallende få populasjonsstudier om torturoverlevende.

– For populasjonsstudier er nok én forklaring at torturoverleverne er en vanskelig gruppe å få tak i. Mange av dem lider av posttraumatisk stress og ønsker å unngå situasjoner som oppleves som utrygge. I studien vårt fra Sør-Afrika måtte vi gjøre en temmelig stor jobb for å samle data på i underkant av 150 torturoverleverne, til tross for at tortur var veldig utbredt i sørafrikanske fengsler under apartheid-tiden, sier han.

Situasjonen er den samme for behandlingsstudier – her er det også forsket lite.

– Rehabiliteringssentre for torturoverleverne har ofte dårlig økonomi/finansiering og har derfor prioritert behandling/rehabilitering på bekostning av forskning. Det har også vært stilt spørsmålsteget ved om det er «etisk» å drive behandlingsforskning blant torturoverleverne. Jeg mener at det ikke nødvendigvis er mindre etisk å gjennomføre behandlingsforskning blant denne pasientgruppen enn å tilby dem behandling/rehabilitering vi faktisk ikke kjenner effekten av.

Moderat effekt

I doktoravhandlingen undersøkte Halvorsen og kollegaer også effekten av narrativ eksponeringsterapi blant et lite utvalg torturoverleverne med PTSD.

– Overordnet var behandlingsresultatene moderate. Over 60 % av torturoverleverne oppnådde klinisk signifikant symptomreduksjon etter endt behandling. Selv om veldig få av dem ble helt friske, hadde mange en symptomnedgang som hadde positiv innvirkning på dagliglivet deres, sier han.

Narrativ eksponeringsterapi er en behandlingsform som er spesielt utviklet for traumeutsatte populasjoner i den tredje verden, og som har lite tilgang til spesialisert psykisk helsehjelp.

– Det er ikke noe revolusjonerende nytt i den metoden vi har brukt, og som hviler på kjente behandlingsprinsipper: Pasienten gjenforteller de traumatiske livshendelsene, som for eksempel tortur, i detalj med fokus på følelser, tanker og sanseinntrykk. Målet er blant annet at pasienten lærer at det er ubehagelig, men ikke farlig å minnes torturen, og at pasienten opplever mer kontroll over traumeminnene, sier Halvorsen.

Mens det i ordinær eksponeringsterapi er vanlig å ta tak i ett traume som oppleves særlig vanskelig, er styrken til den narrative eksponeringsterapien at man tar tak i flere traumer i behandlingen.

– Torturoverleverne har ofte mange traumatiske livshendelser. I narrativ eksponeringsterapi plasserer man de ulike traumene langs en livsline og jobber ideelt sett med alle i kronologisk rekkefølge. Metoden baserer seg på ordinær eksponeringsterapi, men er spesielt tilpasset pasienter som har opplevd krig, flukt og tortur, forklarer Halvorsen.

Overraskende funn

Det kanskje viktigste funnet i doktoravhandlingen er sammenhengen mellom dissosiasjon og behandlingsutfall.

– Den siste delen av avhandlingen undersøker hvorvidt pasienter som dissosierer mye, responderer dårligere på behandling enn de som dissosierer lite eller ingenting. I forskningsfeltet er det mange teoretiske antakelser om at stor grad av dissosiering reduserer effekten av behandling. Men vår studie viser at det sannsynligvis ikke er slik. Vi finner ikke holdepunkter for at dissosiering har en klinisk signifikant effekt på behandlingsutfall, påpeker Halvorsen, som etterlyser mer målrettede behandlingsopplegg i psykisk helsevern for torturoverlevende.

– I Norge har vi ikke spesialiserte behandlingstilbud til denne pasientgruppen selv om de utgjør en betydelig andel av de som får innvilget varig opphold i Norge. Torturoverlevende har ofte så sammensatte problemer at de fleste trenger mer enn kun psykologisk behandling. Land som Storbritannia og Danmark har et spesialisert og helhetlig rehabiliteringsprogram rettet mot torturoverlevende. Norge bør ikke være dårligere, avslutter Joar Halvorsen.

Årets doktorgrad

Foto: Arne Olav Hageberg

- Joar Øveraas Halvorsen er tildelt Psykologforeningens pris «Årets doktorgrad» for avhandlingen «Prediktorer og effekt av psykologisk behandling for psykologiske følgetilstander etter tortur.»
- Oppgaven består av tre artikler som tar for seg ulike aspekter ved torturoverlevendes psykiske helse og hvordan de responderer på narrativ eksponeringsterapi.
- Det finnes påfallende få behandlingsstudier om torturoverlevende og derfor lite evidensbasert kunnskap om hvilke typer psykologiske intervensjoner som fungerer best.

- Halvorsen er psykolog og postdoktor ved Spesialpoliklinikken for traumer og PTSD, Nidaros DPS i Trondheim.

Teksten sto på trykk første gang i Tidsskrift for Norsk psykologforening, Vol 53, nummer 9, 2016, side 706-707

TEKST

Per Olav Solberg, redaksjonssjef